

### บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยการตั้งคำถามเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ขอบเขตความลึกซึ้งของงานวิจัย จึงอยู่ที่การตั้งคำถาม การตั้งคำถามของการวิจัยมีอยู่ 3 ระดับคือ

ระดับธรรมดา คือ คำถามการวิจัยที่ประกอบด้วยอะไร เป็นคำถามการวิจัยที่มุ่งจะสำรวจเป็นหลัก เป็นคำถามที่ต้องการคำตอบที่ไม่ต้องลึกซึ้งมากนัก

ระดับที่มีความลึกซึ้งปานกลาง คือ คำถามการวิจัยที่ประกอบด้วย อย่างไร เป็นการ มุ่งเน้นที่จะหาคำตอบในสิ่งที่เป็นกระบวนการ ซึ่งมีความครอบคลุมและลึกซึ้งพอสมควร

ระดับลึกซึ้งที่สุด คือ คำถามการวิจัยที่ประกอบด้วย ควรจะเป็นอย่างไร เบื้องหลัง ของปรากฏการณ์นี้คืออะไร

คำถามการวิจัยในงานของผู้วิจัย เป็นคำถามที่ประกอบด้วย อะไร และ อย่างไร ซึ่ง การตั้งคำถามที่ประกอบด้วย อะไร เช่น อุดมการณ์ชาวจีนฮั่นนั้นมีอะไรบ้าง นั้นจะมุ่งที่จะ การสำรวจเบื้องต้น ส่วนการตั้งคำถามอย่างไร ได้แก่ มีการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์อย่างไรบ้าง คือ การแสวงหากระบวนการ

คำตอบการวิจัยนั้นเป็นการไปแสวงหาข้อมูลที่ปรากฏในพื้นที่ด้วยงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งพัฒนามาจากงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ และมานุษยวิทยา อันเนื่องมาจากข้อจำกัด ของการแสวงหาคำตอบที่มีแต่เดิมซึ่งมุ่งเน้นการหาคำตอบด้วยวิธีการทางสถิติ

วิธีการประกอบด้วย การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์พูดคุยกันธรรมดา และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ หรือสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การแสวงหาคำตอบ การวิจัยด้วยการข้างต้นนี้ผู้วิจัยทำการวิจัยโดยมีวิธีการหาข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกัน ไปตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

## การวางแผนดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยวางแผนดำเนินงานวิจัยเป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการ สามารถแยกได้เป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การศึกษาข้อมูลจากบุคคล เช่น อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนนักศึกษาในสาขาวิชาเดียวกันและเพื่อนต่างสาขาวิชา ตลอดจนอาจารย์ต่างภาควิชาต่างคณะ คือ ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา และคณะสังคมศาสตร์
3. การศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม
4. การเข้าถึงข้อมูลในชุมชนและการเก็บข้อมูล
5. ระยะเวลาในการทำงานวิจัย
  - 5.1 ระยะค้นหาคำตอบคร่าวๆ (กุมภาพันธ์ 2540 – มีนาคม 2541)
  - 5.2 ระยะการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล (เมษายน 2541–เมษายน 2542)
  - 5.3 ระยะแก้ไขงานให้เป็นที่ยุติ (เมษายน 2542- ปัจจุบัน)

## 1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในส่วนนี้โดยอาศัยห้องสมุดเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยแหล่งข้อมูลหลักจากสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะศึกษาศาสตร์และห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ดังต่อไปนี้

1.1 เอกสาร ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารโดยแยกออกเป็นสองประเภทคือ การเก็บข้อมูลเอกสารจากห้องสมุด และ จากเอกสารในชุมชนดังต่อไปนี้

### 1.1.1 เอกสารจากห้องสมุด ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเย็บเล่มทาง

มนุษยวิทยา เอกสารเกี่ยวข้องกับชาวจีนฮ่อ ของสถาบันวิจัยชาวเขาได้รวบรวมไว้ ที่สำคัญคือบทความตามวารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวอุดมการณ์ ทฤษฎีของกรัมสกี วารสารธรรมศาสตร์ที่นำเสนอความคิดของกรัมสกี และการศึกษาแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง วารสารศิลปวัฒนธรรมที่นำเสนอเรื่องของจีนฮ่อโดยนายยรรยง จิรนคร หรือ เจีย แยน จอง วารสารวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์ ซึ่ง ชยันต์ วรรธนภูติ เป็นคนนำเสนอวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ร่วมกับ อรรถนพ พงษ์วาท และ จุลสารไทยคดีศึกษา ซึ่งมีความคิดเกี่ยวข้องกับจีนในเรื่องของอุดมการณ์ครอบครัวยุคแรก เป็นต้น

1.1.2 เอกสารในชุมชน ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาเอกสารที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก เพื่อสืบค้นข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับหมู่บ้าน คือ กชช.2 ค. โดยประสานงานกับ นายภูมิพัฒน์ คงวรินทร์ เลขานุการสภาตำบล เพื่อที่จะขอแผนที่หมู่บ้าน ทะเบียนบ้าน และโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอยู่ในข้อมูลบริบททั่วไป ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ให้ความร่วมมือ

1.2 ตำรา ผู้วิจัยได้ค้นคว้าตำราด้านวัฒนธรรมของ กาญจน แก้วเทพ ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดการศึกษาเรื่องวัฒนธรรม อุดมการณ์ และแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ หนังสือของ Drucker(1974)ซึ่งนำเสนอานิยามของอุดมการณ์ที่มีหลากหลายเรื่องราวชาวจีนฮ่อจาก บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ กาญจนะ ประกาศุฒิสาร ยรรยง จิระนคร (เจีย แยน จอง)

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของ ชัยนัต วรรณะภูติ ซึ่งได้ศึกษาเรื่องอุดมการณ์และการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ ซึ่งได้เสนอกลไกทางอุดมการณ์ของชุมชนที่เป็นเรื่องผี ปูย่า หรือผีบรรพบุรุษเพื่อรวมตัวกันทางสังคม ในขณะที่เดียวกันรัฐก็มีกลไกของโรงเรียน และการอบรมลูกเสือชาวบ้านเป็นการครอบครองความคิดอยู่เช่นกัน

## 2. การศึกษาข้อมูลจากบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากบุคคลเพื่อทำความเข้าใจใน แนวคิดและทฤษฎี และการอธิบายปรากฏการณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มบุคคลเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอาจารย์และกลุ่มนักศึกษา

2.1 กลุ่มอาจารย์ นอกจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว ผู้วิจัยได้ปรึกษานอกเวลากับอาจารย์ศิวรักษ์ ศิวารมณีย์ เกี่ยวกับทฤษฎีของกรัมซี่ ซึ่งเป็นเรื่องการครอบงำความคิด แนวคิดเรื่องการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการนำเอาทฤษฎีมาอธิบายปรึกษากับอาจารย์อานันท์ กาญจนพันธ์ ในเรื่องของอุดมการณ์ ซึ่งจะเป็นอุดมการณ์ของคนล้านนา ได้ปรึกษากับ อาจารย์ชัยนัต วรรณะภูติ ในเรื่องวิธีการศึกษา และแนวคิดในเรื่องอุดมการณ์ โดยอาจารย์ชัยนัต ได้แนะนำในเรื่องการใช้พื้นที่เป็นเรื่องวิเคราะห์อุดมการณ์ ซึ่งจะเลือกวิเคราะห์เป็นบางส่วนก็ได้

2.2 กลุ่มนักศึกษา ผู้วิจัยได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนทั้งสาขาเดียวกัน เพื่อนที่เรียนสาขาพัฒนาสังคม ได้แก่ คุณสุเทพ แสงมงคล และ คุณกรัณมกล เตชะโม่ง ซึ่งได้เปิดโลกทางการศึกษาด้านสังคมศาสตร์โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคุณอรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์ นักศึกษาภาคปริญญา โดยแลกเปลี่ยน

เรียนรู้การนำวิธีการทางปรัชญามาใช้ และ ผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์ของความคิด กับคุณกัลยารัตน์ ประเสริฐรัฐ ซึ่งเป็นมหาบัณฑิตทางด้านประวัติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การศึกษา ข้อมูลจากหนังสือและจากบุคคลในครั้งนี้นำเพื่อกำหนดแนวคิดและกรอบความคิดให้ชัดเจนขึ้น นอกจากนั้นยังพบข้อจำกัดในการศึกษาในแนวอุดมการณ์ ซึ่งการศึกษาในปัจจุบันมักจะทำให้สิ่งที่เรียกว่า วาทกรรม (discourse) แทนอุดมการณ์ที่มีข้อจำกัด ซึ่งมิเชล พูโคลท์ ได้เขียนไว้ว่า อุดมการณ์นั้นไม่สามารถเห็นสิ่งที่เรียกว่าอำนาจได้ชัด แต่การศึกษาทางด้านวาทกรรมจะเห็นอำนาจและความสัมพันธ์ทางอำนาจได้ชัด นอกจากนั้น Drucker (1974) ได้เสนอคำว่าอุดมการณ์ซึ่งมีความหมายที่มีความขัดแย้งกันภายในตัวเอง ขึ้นอยู่กับแง่มุมในการอธิบาย

### 3. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับเอกสารแล้ว ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามย่อยที่จะตอบคำถามการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางการสังเกตและสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ชุมชนสันติคีรี อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เพราะผู้วิจัยเห็นว่ามีการปรากฏทางด้านความเชื่อ คุณค่า

การเก็บข้อมูลจากบุคคล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในส่วนของบริษัทจาก นายกวี ทวีอภิรดีแก้ว และนางสุรีย์ ทวีอภิรดีแก้ว ผู้อาวุโสที่เป็นอดีตผู้ประกอบการ โดยผู้วิจัยได้เริ่มต้นการสัมภาษณ์บุคคลแรกที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า เป็นบุคคลที่ชาวบ้านทั่วไปแนะนำมา เพราะนายกวี เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านประเพณี นายกวี พูดไทยได้นิดหน่อย แต่ก็ได้ภรรยานายกวี เป็นผู้แปลให้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ตรุษจีน เสงเม้ง งานแต่งงาน และเรื่องอื่น ๆ นอกจากนั้นยังได้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากภาพถ่ายในบ้านคุณกวีนั่นเอง ซึ่งได้มีการเล่าถึงเรื่องประวัติของพล 93

นายปราสาท เด่นกริยาวาจา ผู้อาวุโสที่เป็นทหารสื่อสาร ผู้วิจัยได้พบกับคุณปราสาท ในงานเลี้ยงกรรมการโรงเรียน คุณปราสาท มีหน้าที่ที่กระตือรือร้นที่จะให้ข้อมูลทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ คือการนำเข้าของพล 93 ของนายทหารไทยและประวัติของพล 93 นอกจากนั้นผู้วิจัยได้สอบถามเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมและความเปลี่ยนแปลงก็พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงเท่าไร คุณปราสาท ทำให้ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับการบูชาบรรพบุรุษ เรื่องของการบรรจุศพนายพลด้วยโดยการนำเอาเต้าชื้อจากกรุงเทพมาอุยงจ้วยให้

นายพลหลุยส์อียีเยน ผู้นำหมู่บ้านผู้วิจัยได้พบกับนายพลหลุยส์ อียีเยน ในเวลาที่จำกัดมาก จึงได้ข้อมูลที่ค่อนข้างที่จะเข้าใจชัดในประเพณีตรุษจีน ความเชื่อที่แฝงไว้ในพิธีกรรมไหว้พระจันทร์

ครูกวางซู แซ่หู เป็นครูสอนภาษาจีนได้อธิบายถึงประวัติศาสตร์จีน ซึ่งตนเองได้ทำหน้าที่การสอนอยู่และเรื่องราวในการสอนภาษาจีน ประเพณีวัฒนธรรมซึ่งผู้วิจัยได้นำเอามาเป็นการตรวจสอบข้อมูลในตอนหลัง

นายสมควร ถาวาศ และภรรยา ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมความเป็นอยู่และระบบการศึกษาในโรงเรียนภาษาจีน และการไปทำงานต่างประเทศ

นางย้งห้วย แซ่ตึง ชาวจีนฮ่อหญิงได้อธิบายถึงความเชื่อที่เธอได้ปฏิบัติการในพิธีกรรมซึ่งให้ข้อมูลทางพิธีกรรม ในขณะที่เธอได้ทำให้เห็นและอธิบายสิ่งที่เธอทำ

นายมนไชย ทวีอภิรติขจร หรือเล่าเอ๋อ อดีตทหารจีนคณะชาติ ได้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและอนุญาตให้ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตและซักถามกันในเรื่องพิธีกรรมและบริบท

ครูพินิจ เขาวรัตน์ และภรรยา ครูอำนวย อ่อนใจ และภรรยา ครูที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนบ้านสันติคีรี ซึ่งได้อาศัยที่หมู่บ้านนี้นานมาแล้วตั้งแต่เป็นโรงเรียนทหารทั้งสองท่านก็ได้แต่งงานกับชาวจีนฮ่อ ได้ให้ข้อมูลที่เป็นบริบทบางประการ พิธีกรรมแต่งงาน พิธีกรรมในรอบปี รวมทั้งให้ดูรูปในวันแต่งงานของตนเองประกอบการอธิบาย

ครูจรรยา ชัยบุญลือ และครูสุรพงษ์ ผ้าเจริญ ผู้ที่ทำหน้าที่ครูไทยในโรงเรียนประถมและมัธยมมานานตั้งแต่สมัยตั้งโรงเรียนสันติคีรีที่สอนภาษาไทยมาตั้งแต่สมัยแรก โดยครูสุรพงษ์เป็นประธานกรรมการกลุ่มหนุ่มสาวดอยแม่สลอง ทั้งสองคนได้ให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในส่วนที่เป็นบริบท

อิหม่ามมุซา แซ่หมู่ ประจำอยู่ที่มัสยิดได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของหมู่บ้าน ในการอพยพมาพร้อมกับกองพล 93 และความเป็นมาของหมู่บ้าน ปัญหาเรื่องสัญชาติไทยบนพื้นที่

นายวิทยา ทวีอภิรติวิทยา พี่ชายของผู้ช่วยผู้วิจัย ได้กลับมาบ้านในวันตรุษจีน ได้อธิบายและเชิญผู้วิจัยเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในวันตรุษจีน และได้อธิบายความเชื่อต่างๆ ให้ผู้วิจัย วิทยาได้ให้ข้อมูลได้ดี เนื่องจากใช้ภาษาไทยได้ดีทำให้ผู้วิจัยเข้าใจในลักษณะของประเพณี วัฒนธรรม และการเรียนภาษาจีน การไปทำงานที่ต่างถิ่น

นายชิงฉาง แซ่หลี่ นายจี้จ้ง แซ่หลี่ เด็กหญิง แสงระวี เจริญทั้งความรู้ เด็กหญิง ลิลิตา ทวีอภิรติวิทยา เด็กหญิงหมีห้วย แซ่หลี่ และเด็กหญิงกาญจนา เจริญทั้งถาวร ได้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตของตนเอง เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล

นอกจากนั้นแล้วลูกศิษย์ของผู้วิจัยทุกคนช่วยในการหาข้อมูล การหาตำแหน่งของถนนในหมู่บ้านและทางแยกในหมู่บ้าน และบอกตำแหน่งของบ้านชาวจีนฮ่อนับถือบรรพบุรุษชาวจีนฮ่อคริสเตียน และชาวจีนฮ่อมุสลิม

ผู้วิจัยได้ผู้ช่วยนักวิจัยคนแรก คือ นายอาชิง เด็กนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่ นายอาชิง ได้ไปทำงานที่ได้วันเสียก่อน นายอาชิงได้ให้ข้อมูลในฐานะที่อยู่ในชุมชนนี้ โดยผู้วิจัยได้ถามถึงเรื่องของประเพณีวัฒนธรรมโดยเฉพาะการทำฮวงจุ้ย การไปทำงานที่ได้วัน การปลูกฝังความคิดของผู้เฒ่าผู้แก่ เมื่อนายอาชิงไปทำงานที่ได้วันแล้ว ต่อมาผู้วิจัยจึงได้ผู้ช่วยงานวิจัย คนหนึ่งคือ นายวิจิต ทวีอภิรติวิทยา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความรู้ และสามารถเข้าใจในภาษาจีน นายวิจิตได้พาผู้วิจัยไปถ่ายรูปในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเข้าไปสู่เยาวชนชาวจีนฮ่อ และนายอายะ แลเซอ ลูกศิษย์ของผู้วิจัย ชาวเขาเผ่าอาข่าที่สามารถพูดภาษาจีนและภาษาไทยได้ชัด

#### 4. การเข้าถึงข้อมูลในชุมชนและการเก็บรวบรวมข้อมูล

##### การเตรียมตัวเข้าชุมชน

ผู้วิจัยเตรียมตัวเข้าชุมชนโดยเตรียมวัสดุอุปกรณ์ คือกระดาษสำหรับการบันทึกข้อมูล เทปบันทึกเสียง และคำถามการวิจัย ที่จะไปถาม ตลอดจนทฤษฎีต่างๆ ที่เป็นการคลำทางเป็นเบื้องต้น

##### การแนะนำตัวและสร้างความสัมพันธ์

เนื่องจากผู้วิจัยมีสถานภาพเป็นครูในชุมชนนี้ ระยะแรกผู้วิจัยไม่ได้บอกสถานภาพว่าเป็นนักศึกษานิเทศศาสตร์ เมื่อเข้าไปสัมภาษณ์ผู้วิจัยก็ให้เหตุผลว่าจะนำไปเขียนเป็นหนังสือเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม การที่ผู้วิจัยมีท่าทีอันนี้ก็เพราะต้องการบรรยากาศแบบเป็นปกติในการพูดคุยกัน

การเข้าไปสู่ชุมชน ผู้วิจัยสามารถเข้าไปได้โดยสะดวกเพราะใช้วิธีการเยี่ยมบ้านของผู้ปกครองนักเรียน อันเนื่องมาจากผู้วิจัยรู้สึกคุ้นเคยกับชุมชนในฐานะครู เป็นการพบปะพูดคุยกันหรือสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นไปในระยะแรกเท่านั้น ในการวิจัยผู้วิจัยใช้การจด

บันทึกและใช้เทป อุปกรณ์มีอยู่บ้างในการสังเกตในพิธีกรรมซึ่งตรงกับวันที่ผู้วิจัยทำการ  
สอนอยู่

#### การเดินสำรวจ

ผู้วิจัยได้เริ่มงานโดยการเดินสำรวจสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาก่อนโดย  
เริ่มต้นที่หน้าโรงเรียนและเดินตามถนนที่มีความคดเคี้ยวไปเรื่อยๆ สิ่งที่พบก่อนเป็นครั้งแรกคือ  
บริเวณหน้าบ้านของชาวบ้านมีแบบแผนต่างๆ ที่คล้ายกัน คือ มีป้ายที่ใช้ในการบูชาบรรพบุรุษ  
มีแท่นบูชาที่ปรากฏอยู่ด้านนอกของบ้าน มีรูปของกวนอูคอยเฝ้าประตูอยู่ การเดินสำรวจครั้ง  
แรกของผู้วิจัยไปสิ้นสุดที่ศาลเจ้าประจำหมู่บ้านและผู้วิจัยได้เดินต่อไปยังบริเวณที่ฝังศพ หรือ  
ฮวงจุ้ย โดยเดินดูบริเวณรอบๆ พบว่าบริเวณดังกล่าวมีน้ำไหลบริบูรณ์ดี ด้านบนมีต้นไม้ขึ้น  
จำนวนมากโดยไม่มีการตัดแต่ประการใดโดยเฉพาะสุสานนายพลด้วน บริเวณรอบๆ สุสานพบ  
ว่าจะปลูกต้นชา กัน

#### การบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลพร้อมเดินสำรวจ จัดบันทึกพร้อมกับบันทึกภาพเอาไว้  
ด้วย ในการสัมภาษณ์ มีการจดบันทึกขณะสัมภาษณ์และภายหลังการสัมภาษณ์ มีการบันทึก  
เทปเนื่องจากเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญ ข้อมูลที่ได้ครั้งแรกจากการศึกษามีความสับสนมาก  
ไม่สามารถตอบคำถามได้มากจึงทำการศึกษาหลายๆ ครั้งจนได้ข้อมูลที่สามารถตอบคำถาม  
การวิจัยได้

#### การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่เพื่อตอบคำถามการวิจัย การตรวจสอบ  
ข้อมูลให้บุคคลเป็นผู้ตรวจสอบโดยสัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกัน แต่แตกต่างกันบุคคลกัน และได้  
มีการนำเสนอในงานวิจัยเป็นรายบุคคล

### 5. ระยะเวลาในการทำงานวิจัย

ระยะเวลาในการทำงานวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะเวลา คือ ระยะแรกเป็นระยะค้นหาคำ  
ตอบคร่าวๆ ระยะที่สองคือระยะการตรวจสอบข้อมูล ระยะที่สามคือระยะแก้ไขงานวิจัยและ  
เพิ่มเติม

ระยะแรกค้นหาคำตอบคร่าว ๆ (กุมภาพันธ์ 2540 – มีนาคม 2541)

ภายหลังจากหัวข้อวิทยานิพนธ์ผ่านแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเดินสำรวจชุมชนใช้ระยะเวลา 3 เดือนเพื่อจะหาสถานที่สำคัญที่เป็นรูปธรรมที่ชาวจีนฮ่อได้มีความเชื่ออยู่โดยผู้วิจัยได้เริ่มเดินทางจากโรงเรียนบ้านสันติคีรี ลงไปทางด้านทิศใต้ บริเวณหน้าบ้าน พบว่าหน้าบ้านของชาวจีนฮ่อนั้นมีแบบแผนเหมือนกันคือ บริเวณหน้าบ้านประกอบด้วยประตูที่มีรูปกวนอู กระดาษเขียนตัวหนังสือจีน ป้ายสีแดง บางบ้านมีการนำยันต์แปดทิศติดบริเวณหน้าบ้านอยู่ด้วย เป็นการแสดงถึงการเคารพบูชาในสิ่งเหนือธรรมชาติ

บริเวณห้องรับแขก ปรากฏแท่นบูชาบรรพบุรุษเป็นแบบแผนเหมือนกันทุกบ้าน แท่นนั้นมีลักษณะคล้ายกันคือเป็นพื้นสีแดง เขียนด้วยตัวหนังสือสีทอง มีแท่นเจ้าที่วางอยู่ข้างล่าง ทางด้านขวามือมีรูปเจ้าแม่กวนอิม มีรูปของบรรพบุรุษที่ตายแล้วติด ต่อมาผู้วิจัยได้สังเกตบริเวณศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน บริเวณต้นน้ำที่มีน้ำไหลออกมาลักษณะที่คดเคี้ยว ถือว่าเป็นบริเวณที่ต้องห้ามสำหรับผู้หญิง มีการห้ามผู้หญิงเข้าไปในบริเวณนั้น ในบริเวณศาลเจ้ามีแท่นบูชาสื่ออย่างดูแล้วขลังมาก มีที่นั่งไหว้พร้อมกับรูปเทียนไว้บริการ

ถัดจากบริเวณศาลเจ้าประจำหมู่บ้านก็จะเห็นบ้านพักคล้ายวัดจีน คือ ที่อยู่ของแม่ชีจีนที่ทำหน้าที่เผยแพร่ลัทธิเจ้าแม่กวนอิม โดยแต่งตัวคล้ายกับพระจีนโดยใช้ชุดสีฟ้า และสีน้ำตาลแก่

จากนั้น ผู้วิจัยพร้อมด้วยผู้ช่วยผู้วิจัยได้ไปสังเกตในบริเวณฮวงจุ้ยประจำตระกูลต่างๆ ในบริเวณท้ายหมู่บ้านสังเกตเห็นบริเวณด้านบนฮวงจุ้ยมีการรักษาป่าไม้ไว้อย่างดี และมีการฝังศพในบริเวณนี้เป็นส่วนมาก ส่วนใหญ่ฝังศพไปทางทิศใต้ ที่ฝังศพนายพลตัวน ได้พบกับชายชราคนหนึ่งทำหน้าที่ในการเฝ้าหลุมฝังศพนายพลตัวน ก็ได้ถามเกี่ยวกับความเป็นอยู่นั้น ปรากฏว่าปัจจุบันมีความเป็นอยู่ไม่ค่อยดีเหมือนกับสมัยอยู่กับนายพลตัวน

ผู้วิจัยสังเกตธรรมชาติรอบๆ สุสานนายพลตัวน มีความสมบูรณ์ ผู้ช่วยผู้วิจัยบอกว่า "คนที่มาดูที่ฮวงจุ้ยเป็นคนกรุงเทพ ค่าจ้างก็หลายหมื่นบาทเลยทีเดียว" แล้วบอกอีกกว่า "ถ้ามีเงินก็จะจ้าง เต้า ซือ (ผู้ประกอบพิธีกรรมงานศพ และ ดูเฟิง ส่วย) มาด้วยราคาที่แพงมาก ส่วนคนที่ไม่มียกจะให้เต้า ซือ (คุณกวี) ในหมู่บ้านเป็นคนทำให้ โดยโยนไข่ไปในบริเวณใดบริเวณนั้น ไข่ไม่แตกก็จะไม่ฝัง ที่ใดแตกก็จะฝังส่วนใหญ่คนเฒ่าคนแก่ก็จะหาที่ฝังตนเองไว้ในขณะที่ตนเองยังมีชีวิตอยู่"

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการเก็บทั้งกลางวันและกลางคืน ซึ่งแล้วแต่ว่าจะสะดวกอย่างไรและข้อมูลที่ต้องการนั้นเป็นแบบไหน ในเวลากลางวัน เป็นการเก็บข้อมูลใน

ชีวิตประจำวัน เช่นการทำงาน โดยสัมภาษณ์และสังเกตกับกลุ่มเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ พบว่ามีการทำพิธีกรรมทุกวันเป็นพิธีกรรมประจำวัน อาทิ ทำการดำ การเกษตร เช่น การทำชาปลูกท้อ พลับ ในบริเวณที่เป็นกรรมสิทธิ์ที่ทางการไทยได้จัดสรรภายหลังการไปสู้รบที่เขาซ้อนอันเป็นสัญญาระหว่าง นายพลต่วนกับรัฐบาลไทยและการเดินทางในเวลากลางคืนได้เก็บข้อมูลเกี่ยวข้องกับ การดูโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมโดยสามารถรับสัญญาณจากได้หวัน ความนิยมในการชมละคร และข้อมูลการทำงานในคาราโอเกะที่บริการนักท่องเที่ยว

#### ระยะการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล (เมษายน 2541 – เมษายน 2542)

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เริ่มต้นที่ คุณกวี ทวีอภิรติแก้ว ที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน นายปราสาท เตนกรียาวาจา นายพลหลุย อี้ เกียน เพื่อที่จะหาคำตอบที่เป็นทัศนะคนใน การทำการตรวจสอบข้อมูลลักษณะนี้ผู้วิจัยทำการเอา การตรวจสอบ เช่น ยิงห้วย แซ่ติง หญิงชาวจีนฮ่อที่มีความรู้ และสามารถพูดภาษาไทยได้ดี ซึ่งอนุญาตให้ผู้วิจัยสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในบ้านของเธอ เธอได้ให้ข้อมูลที่น่าพอใจและมีความชัดเจนมาก

เด็กและเยาวชนเป็นเป้าหมายในการตรวจสอบข้อมูลโดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ลูกศิษย์ของผู้วิจัยหลายคน ยกตัวอย่างเช่น กาญจนา เจริญทั้งถาวร แสงระวี เจริญทั้งความรู้ ในประเด็นเดียวกับการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชนสามารถตอบและอธิบายได้เหมือนกับผู้ใหญ่ และอธิบายว่าตนเองได้ร่วมอยู่ในพิธีกรรมและมีการสอนอยู่เป็นประจำ

#### ระยะแก้ไขงานวิจัยให้เป็นที่ยุติ (เมษายน 2542 – ปัจจุบัน)

ภายหลังจากการศึกษาวิจัยและมีการตรวจสอบข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขงานวิจัยโดยได้ลงไปศึกษาเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้คำตอบการวิจัยที่กำหนดไว้ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือด้วยดี และสามารถทำให้งานวิจัยสำเร็จลงได้

### 6. การนำเสนอข้อมูลในงานวิจัย

การนำเสนอข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาและการให้สัมภาษณ์ที่เป็นข้อมูลทัศนะคนในรวมทั้งรูปถ่าย และทำการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการให้ทฤษฎีเป็นตัวอธิบาย